

Ніна Манухіна: муза і поетеса

Крім надзвичайно приємного факту, що дружина видатного російського поета Георгія Шенгелі (1894-1956), поетеса і перекладач Ніна Леонтіївна Манухіна (1893-1980) народилася в Єлисаветграді і що її дівоче прізвище Лукіна, нічого певного про її зв'язки з рідним містом сказати поки що нічого. Навіть її фотографії в Інтернеті розшукати не вдалося. Натомість збереглися зображення (доля оригіналів невідома) парних портретів подружжя Шенгелі (на знімку), виконаних у 30-ті роки ХХ століття видатним поетом-перекладачем і художником (до речі, учнем нашого земляка Олександра Осмьоркіна) Вільгельмом Левіком (1907-1982).

А тим часом, доля цієї жінки, її творча спадщина поступово, через десятки років після смерті, постають як значне явище в історії російської культури минулого століття. Навіть якби Ніна Леонтіївна залишилась тільки дружиною Георгія Шенгелі, його Музою, так би мовити „Маргаритою для Майстра”, а після його відходу у вічність хранителькою та упорядником величезного архіву Поета, то уже за збереження творчої спадщини чоловіка вона заслуговувала б глибокої вдячності і поваги.

Поет і перекладач, дослідник творчості Шенгелі Вадим Перельмутер присвятив Ніні Леонтіївні напрочуд глибоку і проникливу статтю „Айсигена” (так поет називав дружину). Вони познайомилися у 1921 році в літоб'єднанні „Литературный особняк”, а одружилися через 6 років. Прожили у шлюбі 27 років. Через шість днів після одруження (29 вересня 1927 року) Шенгелі написав Ігорю Северяніну в Таллін: „...Я... женат вторично: на Нине Манухиной, поэтессе, очень умной, высоко интеллигентной и блестяще остроумной. У нее есть все Ваши книги (до 17 г.), и мы нередко читаем вслух любимые вещи”...

Позаду у поетеси Ніни Лукіної, завсідниці літературних салонів, вродливої, освіченої та розумної жінки, було бурхливе богемне життя. Одруження з лікарем Сергієм Манухіним; знайомство в санаторії Давос, де вона лікувала слабкі легені, з французом, графом Андре Фонтеном, яке переросло у пристрасне кохання. Загибель коханця на фронтах Першої світової війни, розстріл другого чоловіка, російського офіцера

У післяреволюційній Москві Ніна Лукіна знаходить приятелів серед початкуєчих літераторів, акторів та художників. І чи випадково у її найближчому оточенні бачимо блискучого дотепника, поета і перекладача Арго - Під цим псевдонімом в історію російської літератури увійшов уродженець Єлисаветграда Абрам Гольденберг (1897-1968) (на знімку), син власника друкарні, вихованець місцевої гімназії. Згодом, у знаменитій мемуарній книзі «Алмазный мой венец» (1978) Валентин Катаєв виведе його під прізвиськом „Большой остряк”.

Ніна Леонтіївна брала участь у популярних у ті часи Турнірах поетів, виступала на одній сцені з В.Брюсовим, А.Белим, С.Єсеніним, В.Маяковским, М.Цветаєвою та багатьма іншими. Її виступи були ефектними, оскільки, як згадують сучасники, „...И в Кафе поэтов, и в каком-нибудь зале, набитом солдатами и матросами, она выходила на эстраду в вечерних платьях, сшитых у французского модельера Пуаре, сияя бриллиантами, еще не сданными в ломбард. Однажды некий крупный чекист спросил, не боится ли она появляться перед

„победителями” в таком виде. И она ответила, что эти платья и бриллианты - знак равенства этой публики - с той, предреволюционной, перед которой она появлялась в тех же платьях и бриллиантах. И всего любопытней - эта публика принимала „на ура” ее стихи, особенно „Мечту о Париже”, ей, публике, хотелось „красивой жизни”...

У 1924 році, хоч і крихітним накладом, вийшла її перша збірка віршів під назвою „Не то...”. І залишилася вона першою й останньою прижиттєвою книгою поетеси. Ні! Після одруження з Георгієм Шенгелі, Ніна Леонтіївна не припинила писати вірші. Вона писала їх все життя, бо інакше не могла, але призначались вони не для друку. Уже згаданий нами В.Перельмутер пояснює це так: „Она понимала, что обречена оставаться в тени Шенгели, что его сильный, темпераментный дар и феноменальная работоспособность для нее недосыгаемы. Но явления природы сравнить нелепо: одно не лучше другого, они просто разные. И в стихах ее не видно влияния, зависимости от Шенгели, разве что обретенная уверенность голоса и руки, всё более - с годами - резкий, беспощадный прорыв к сути переживания”.

А ще Ніна Манухіна-Шенгелі все життя займалась перекладацькою діяльністю. Вона перекладала французьких, грузинських, литовських, латиських та середньозахідських поетів. І робила це настільки вдало, що заслужила похвалу самого Корнія Чуковського.

У квартирі Шенгелі знайшов притулок 16-річний Арсеній Тарковський (1907-1989) (на знімку), який прибув з Єлисаветграда до Москви лише із зошитом віршів у солдатській шинелі, голодний і без грошей, але з палким бажанням навчатися у столиці письменницькому ремеслу. Арсеній Олександрович згадував: „После экзаменов, состоявших из чтения моих собственных стихов и разговоров о литературе, я был принят в учебное заведение, где так же, как теперь в Литературном институте, из юношей, без различия - талантливых или бесталанных, - пытались изготовить беллетристов и поэтов. Одним из моих экзаменаторов был Георгий Аркадьевич Шенгели...”

Шенгели тогда в Борисоглебском переулке на каком-то поднебесном этаже в одной комнате со своей женой Ниной Леонтьевной. У них была собака Ворон, доберман-пинчер.

Крыша текла. Хозяйка подставляли тазы, ведро и консервные банки, и струйки воды противно стучали по железу. В комнате было тесно, и стало еще тесней, когда Шенгели поселили меня под письменным столом. У меня там была постель и электрическая лампочка. Денег у меня не было. Георгий Аркадьевич кормил меня и заставлял писать стихи...” Потім Шенгелі спонукав Тарковського зайнятися журналістикою, допоміг написати перший фейлетон і влаштував замість себе в газету „Гудок”: „Так Шенгели связал мою жизнь с газетой, чтобы, - если он с Ниной Леонтьевной уедет из Москвы на лето, - я не умер с голоду и увидел, что такое работа и настоящая жизнь”.

...Справжня поезія виникає з великого горя і страждання. І творчість Ніни Леонтіївни після смерті Георгія Шенгелі - яскраве цьому підтвердження. Від самогубства її врятували вірші. Так народився цикл поезій з 13 віршів під назвою „Георгию”, про який, скупа на похвалу Анна Ахматова сказала: «Это стихи «тютчевской силы»...

"Умереть не страшно... страшно умирать"... Больше ничего ты не успел сказать... Жалко улыбнулся и замолк навек... Мир не содрогнулся... Умер Человек...

Холод рук скрещенных... скорбных губ излом... Горем освященный опустевший дом... Всё теперь не важно, надо лишь понять: "Умереть не страшно... страшно умирать"... 14 января 1958

Навряд чи в світовій любовній ліриці знайдеться таке жахливе за своєю суттю відкриття для жінки, колишньої красуні:

Да, это - старость... и никто уже
не станет, задыхаясь, мне шептать,
что кожа у меня - атлас прохладный,
что у меня айвовое дыханье...

.....

Всё понимаю я... и все ж не меньше
мне больно от обиды, чисто женской,
что мне уже почти совсем не лгут...

Або такє зізнання:

Руки мои... в мелкой сетке морщин...
Зябкие... жалкие... Вам ли поэты
Самозабвенно слагали сонеты?
Вас ли клялся не забыть ни один?
Старые руки, под сеткой морщин...
Жадные губы не в вас ли впивались?
Вы ль под дождем поцелуев купались?
Кольца с заклятьем на вас надевали ?
Как вас любили!.. и как проклинали!..
Много их было, - покорных, влюбленных,
Кожею этих вот рук опьяненных...
Много... А только не все ли равно? -
В памяти стерлись, забыты давно
Все эти клятвы, мольбы и проклятья...
Помню?.. - Предсмертное помню пожатье...
Ты, кто был счастья и жизни дороже, -
Только твое - я и помню... до дрожи...

26.1.58

У 2006 році побачила світ ще одна книга віршів Манухіної під назвою „Смерти неподвластна лишь любовь...” Творчість поетеси представлена також в антологіях: „Сто одна поэтесса серебряного века» (2000), „Украина. Русская поэзия. XX век” (2007).